

Економічні горизонти

ISSN 2522-9273 (print)
ISSN 2616-5236 (online)

Economies' Horizons,
No. 4(7), pp. 118–127.

DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.161727](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.161727)

Домашня сторінка: <http://eh.udpu.edu.ua>

УДК 33-049.5:63

Визначення інструментів та факторів впливу на формування стану економічної безпеки в сільськогосподарських підприємствах

Т. О. Корнієнко¹, к. е. н.

Л. А. Чвертко², к. е. н., доцент

О. А. Вінницька³, к. е. н., доцент

М. В. Бойко⁴, старший викладач

Стаття надійшла: 26.10.2018

Стаття прийнята: 10.11.2018

Корнієнко, Чвертко, Вінницька, Бойко. Визначення інструментів та факторів, що впливають на формування стану економічної безпеки в сільськогосподарських підприємствах. *Економічні горизонти*. 2018. № 4(7). С. 118–127. DOI: [10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.161727](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.161727).

Анотація. Метою дослідження є аналіз та оцінка стану економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області та обґрунтування пропозицій щодо підвищення дієвості процесу формування економічної безпеки в сільськогосподарських підприємствах. *Методологія.* Для оцінки стану економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, а також визначення факторів та інструментів, що впливають на рівень економічної безпеки використовувалися такі методи як: метод узагальнення та порівняння, метод бальної оцінки. *Результати.* Запропоновано алгоритм оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, який побудований на концептуальному підході. Проаналізовано сукупність зовнішніх та внутрішніх причин і факторів, що найбільшою мірою вплинули на рівень економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. На основі розрахунку коефіцієнтів автономії, фінансування, забезпеченості власними оборотними засобами, маневреності власного капіталу, поточної ліквідності, фінансової залежності, фінансового ризику, концентрації власного та позиченого капіталу, забезпечення власними коштами здійснено оцінку фактичного стану економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області. *Практичне значення.* Запропоновано комплексний показник рівня економічної безпеки, що враховує 25 часткових коефіцієнтів, обрахованих за 2012–2016 рр. За результатами проведених обчислень здійснено рейтингову оцінку стану економічної безпеки досліджуваних підприємств. *Перспективи подальших досліджень.* Перспективи подальших досліджень окреслених у статті питань вбачаємо в розробці рекомендацій щодо удосконалення механізму формування стану економічної безпеки в сільськогосподарських підприємствах.

¹ Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки; ідентифікатор ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8020-0771>; e-mail: kornienkoto@ukr.net.

² Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки; ідентифікатор ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2788-6991>; e-mail: luda_um@ukr.net.

³ Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки; ідентифікатор ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6402-6451>; e-mail: vinnytska.oksana@ukr.net.

⁴ Центральнотериторіальний інститут ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»; старший викладач кафедри економіки управління персоналу; ідентифікатор ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6649-5021>; e-mail: boyiko-max@ukr.net.

Ключові слова: формування стану економічної безпеки, сільськогосподарське підприємство, функціональна складова, алгоритм формування економічно безпечного стану, стійкий розвиток.

Кількість джерел: 11; кількість таблиць: 6; кількість рисунків: 0; кількість формул: 0.

JEL Classification: H 56, J 28, O 13, Q 12

Indicating tools and factors of influence on the formation of the state of economic security at the agricultural enterprises

Tetiana O. Korniienko¹, Cand. Ec. Sc.

Liudmyla A. Chvertko², Cand. Ec. Sc., Associate Professor

Oksana A. Vinnytska³, Cand. Ec. Sc., Associate Professor

Maksym V. Boiko⁴, senior lecturer

Received: 26 October 2018

Accepted: 10 November 2018

Korniienko, Chvertko, Vinnytska and Boiko (2018), "Indicating tools and factors of influence on the formation of the state of economic security at the agricultural enterprises", *Economies' Horizons*, no. 4(7), pp. 118–127, doi: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.161727](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.161727).

Abstract. *The purpose of the research.* The aim of the research is an analysis and assessment of the economic security of agricultural enterprises in Uman district Cherkasy region and the substantiation of offers for increasing the efficiency of the process of economic security formation at the agricultural enterprises. *Methodology.* In order to assess the state of economic security of agricultural enterprises, as well as to identify the factors and instruments affecting the economic security level, the following methods were used: the generalization and comparison method and the point rating method. *Results.* The role of the economic security of the economy reforming of Ukraine has been analysed in the research. Moreover, the transformational restructuring and growth of the major macroeconomic indicators has been presented. During this research the internal and external threats are systematized, and the state tasks to stabilize security factors are defined. It also characterized the legislative position of integrated analysis of the of economic security level through the integral index of the indicators, which reflect the state of the main components, such as: financial, innovation, investment, foreign economic, social and others. The role of strategic planning in the management of the security of the national economy has been described. The influence of small and medium business on improving the level of economic security is evaluated. The interrelation of national interests, threats to economic security and state policy priorities are presented. It also shows the ways of strengthening the foreign economic cooperation through increasing the volume of export-oriented products, close interconnections with the European Union, foreign investment in fixed capital, which will facilitate the modernization of enterprises. *Practical meaning.* Thus, a complex index of the economic security level takes into account 25 partial coefficients for the years 2012–2016. Based on the results of the calculations, the rating of the state of economic security of enterprises was also carried out. *Prospects for further research.* The prospect for further research of the issues set out in the article is the development of

¹ Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University; Associate Professor at the Department of Finance, Accounting and Economic Security; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8020-0771>; e-mail: kornienkoto@ukr.net.

² Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University; Associate Professor at the Department of Finance, Accounting and Economic Security; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2788-6991>; e-mail: luda_um@ukr.net.

³ Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University; Associate Professor at the Department of Finance, Accounting and Economic Security; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6402-6451>; e-mail: vinnytska.oksana@ukr.net.

⁴ Central Ukrainian Institute of PrJSC "Interregional Academy of Personnel Management"; senior lecturer department of personnel management economic; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6649-5021>; e-mail: boyiko-max@ukr.net.

recommendations for improving the mechanism of formation of the state of economic security at the agricultural enterprises.

Keywords: formation of the economic security state, agricultural enterprise, functional components, algorithm for the formation of the economically safe state, sustainable development.

Number of references: 11; number of tables: 6; number of figures: 0; number of formulas: 0.

1. Вступ.

Проблема формування сприятливого клімату в підприємницькому середовищі щодо економічної безпеки підприємств набуває на сьогодні особливого значення, стає вирішальним чинником, що визначає перспективи розвитку підприємства й економічного розвитку в цілому. Економічна безпека – це характеристика, що будується на взаємовідносинах системи і середовища – як зовнішнього, так і внутрішнього. У процесі дослідження не виявлено розробок спрямованих на удосконалення засобів і підходів щодо забезпечення економічної безпеки з урахуванням особливостей діяльності сільськогосподарських підприємств. Це зумовило потребу в оцінюванні економічної безпеки підприємств та розробленні механізму їх розвитку в мінливих ринкових умовах. Слід зазначити, що більшість вітчизняних і закордонних розробок присвячені державному або регіональному рівню, тоді як питання оцінки економічної безпеки підприємств остаточно не вирішені.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми.

Сучасні аспекти розвитку сільськогосподарських підприємств, сутісне значення економічної безпеки й особливості механізму формування її оптимального рівня досліджували такі вчені, як: І. Венглюк (*Venhliuk, 2015*), А. Вергун (*Verhun, 2016*), В. Грушко і О. Коптюх (*Hrushko and Koptiukh, 2016*), О. Грибіненко, С. Шагоян (*Hrybinenko and Shahoian, 2017*), А. Козловський, Г. Мазур (*Kozlovskiy and Mazur, 2017*), М. Ксенофонов (*Ksenofontov, 2017*), М. Малік, О. Шпикуляк (*Malik and Shpykuliak, 2006*), Т. Пономаренко

(*Ponomarenko, 2016*), І. Тарасенко (*Tarasenko, 2015*), І. Цигилик, Т. Паневник (*Tsyhylyk and Panevnyk, 2017*) та інші.

Дослідження проблеми формування економічної безпеки підприємств уже розпочато авторами (*Korniienko and Chvertko, 2016*). Проте в умовах мінливого впливу факторів природного та ринкового середовища процес формування належного рівня економічної безпеки в кожному сільськогосподарському підприємстві потребує подальших досліджень.

3. Методи дослідження.

Для оцінки стану економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, а також визначення факторів та інструментів, що впливають на рівень економічної безпеки використовувалися такі методи як: метод узагальнення та порівняння, метод бальної оцінки.

4. Формулювання цілей дослідження.

Головною метою дослідження є аналіз та оцінка стану економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Черкаської області та обґрунтування пропозицій щодо підвищення дієвості процесу формування стану економічної безпеки в сільськогосподарських підприємствах.

5. Виклад основних результатів та їх обґрунтування.

Стан економічної безпеки є багатоаспектним поняттям. З одного боку забезпечення його належного рівня є основою здійснення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та досягнення визначених цілей їх розвитку. В той же час з іншого боку певний рівень економічної безпеки є результатом впливу на підприємства галузі сукупності зовнішніх

та внутрішніх чинників. Для служби менеджменту кожного підприємства важливим є узагальнення на різних рівнях управління. Визначимо сукупність причин і факторів, що впливають на рівень економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. До зовнішніх причин послаблення економічної безпеки підприємства можна віднести: політичну та економічну нестабільність; нестабільність інституційного середовища; посилення монополізму на ринку; конфліктні ситуації з вітчизняними та іноземними партнерами; зниження купівельної спроможності споживачів; збільшення конкуренції з боку закордонних виробників; рейдерські атаки.

Основними внутрішніми причинами зниження рівня економічної безпеки підприємства є: недоліки в організації виробничого процесу; низькі ділові та професійні якості персоналу, свідоме чи несвідоме завдання ними збитків підприємству; низький рівень менеджменту; конфлікти між засновниками (власниками) підприємства; слабка маркетингова політика; недостатнє використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу в діяльності підприємства; непередбачені витрати ресурсів або недостатнє фінансування (Ksenofontov, 2017, p. 263–272).

Для того щоб своєчасно визначити та нейтралізувати зовнішні та внутрішні фактори зниження рівня економічної безпеки підприємства, нами запропоновано методику оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств використовуючи концептуальний підхід та алгоритм, що передбачає реалізацію п'яти етапів: 1) вибір показників діяльності підприємства за функціональними складовими оцінки економічної безпеки сільськогосподарського підприємства; 2) аналіз показників за складовими економічної безпеки сільськогосподарського підприємства; 3) розробка бальної системи оцінок для обчислення показника економічної

безпеки сільськогосподарського підприємства; 4) визначення та оцінка середнього бального значення економічної безпеки сільськогосподарського підприємства; 5) розрахунок та аналіз комплексного показника економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

Виділимо чотири групи показників (рентабельності, ліквідності, фінансової стійкості, техніко-технологічні показники підприємства), за якими проведемо оцінку рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області.

Проаналізуємо показники ліквідності. Ліквідність – це здатність активів підприємства перетворюватися в кошти; характеризується наявністю у підприємства ліквідних коштів у вигляді залишку грошей у касі, коштів на рахунок у банках й елементів активів, які легко реалізуються (табл. 1) (Belkov, Hlovatskaia and Lazarenko, 1994, p. 27).

За даними табл. 1, найбільш ліквідним серед 10 досліджуваних підприємств є ТОВ «Берестівець», обсяг оборотних коштів у якому перевищує поточні зобов'язання у 27 разів (коефіцієнт загальної ліквідності), швидколіквідні кошти – у 5 разів (коефіцієнт швидкої ліквідності), грошових коштів і поточних фінансових інвестицій – у 2 рази (коефіцієнт абсолютної ліквідності), а також найбільшу питому вагу власних оборотних активів у їх загальній сумі. Це підприємство має у розпорядженні незначний обсяг позикових засобів, який може повернути негайно.

Найнижчі значення показників ліквідності характеризують діяльність ТОВ «Аграрій СВПП», а саме коефіцієнт загальної ліквідності – 1,854, коефіцієнт абсолютної ліквідності – 0,004, коефіцієнт швидкої ліквідності – 0,577.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області в 2016 р.

порівняно з 2012 р. знизився на 0,052 і становить 0,032. Це свідчить, що підприємства здатні в мінімальний термін оплатити 3,2% короткострокової заборгованості за кошти абсолютно ліквідних засобів. Зменшення коефіцієнта абсолютної ліквідності протягом аналізованого періоду виявлено в підприємствах ТОВ «Уманьхімагро»,

ТОВ «Агровіт», ТОВ «Новий Світ-Агро», ТОВ АФ «Теуча». У той час на підприємствах ТОВ «АГРАРІЙ СВПП», ТОВ «Агроплант», ФГ АФ «Базис», КСП «Родниківка», ДП АФ «БАЙС-АГРО», ТОВ «Берестівець». Упродовж 2012–2016 рр. значення цього показника збільшувалося.

Таблиця 1. Аналіз показників ліквідності сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області

Підприємство	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт загальної ліквідності
1. ФГ АФ «Базис»	0,162	1,335	5,625
2. ТОВ «Агроплант»	0,109	2,056	3,370
3. ТОВ «Уманьхімагро»	3,169	5,424	9,842
4. ТОВ «Берестівець»	2,449	4,984	27,140
5. ТОВ «НОВИЙ СВІТ-АГРО»	0,014	1,728	7,831
6. ДП АФ «БАЙС-АГРО»	0,032	2,575	3,476
7. ТОВ АФ «Теуча»	0,167	0,616	5,201
8. КСП «Родниківка»	0,217	0,657	4,859
9. ТОВ «Агровіт»	0,004	0,577	1,851
10. ТОВ «АГРАРІЙ СВПП»	0,091	0,640	4,059
У середньому на 1 підприємство	0,641	2,059	7,725
У середньому по району	0,086	1,456	2,887

Джерело: розраховано на основі даних річних фінансових звітів підприємств за 2012–2016 рр.

Коефіцієнт швидкої ліквідності в цілому на підприємствах АПК Уманського району Черкаської області в 2016 р. порівняно з 2012 р. збільшився на 0,663 і становить 1,436. Це свідчить про те, що підприємства здатні погасити 143,6% поточних зобов'язань завдяки коштів абсолютно ліквідних і швидко реалізованих активів. Такий стан спостерігається на підприємствах ТОВ «Агроплант», ФГ АФ «Базис», ТОВ «Уманьхімагро», ТОВ «Берестівець», КСП «Родниківка», ТОВ «Новий Світ - Агро», ДП АФ «Байс-Агро», ТОВ «Агровіт». У підприємствах ТОВ «Аграрій СВПП», ТОВ АФ «Теуча» значення цього показника у 2015 р. не досягло граничного рівня, що свідчить про уповільнення перетворень активів у грошову форму.

Коефіцієнт загальної ліквідності в підприємствах АПК Уманського району

Черкаської області у 2016 р. порівняно з 2012 р. знизився на 0,804 і становить 2,078. Це свідчить про те, що величина обігового капіталу підприємств перевищує суму його короткострокової заборгованості в 2,1 рази. Такий стан спостерігається і в підприємствах ТОВ АФ «Теуча», ТОВ «Агровіт», що свідчить про значне погіршення їхнього фінансового стану.

Оцінку фінансової стійкості досліджуваних підприємств проведемо за результатами аналізу даних табл. 2.

Найбільший рівень показників фінансової стійкості протягом 2012–2016 рр. виявлено у ТОВ «Берестівець», зокрема питома вага власного капіталу в пасивах складає – 95%, а позикового – лише 5%, оборотні активи на 87% сформовані за рахунок власних коштів. Тобто серед джерел формування майна даного підприємства

лише 13% становлять позичені кошти. Найбільш фінансово нестійким є ТОВ «Агровіт», оскільки його капітал сформовано за рахунок 37% власних і 63% позичених джерел. Такий показник, як коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) з 2012 по 2016 р. у динаміці збільшився, що свідчить про фінансову стійкість і стабільність у цілому сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області, а також інших 9-ти підприємств, що аналізуються у динаміці.

Таблиця 2. Аналіз показників фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області

Підприємство	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт фінансової залежності	Коефіцієнт фінансування	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Коефіцієнт обіговості всього капіталу підприємства	Коефіцієнт обіговості оборотних активів	Коефіцієнт обіговості необоротних активів	Коефіцієнт фінансової стійкості	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	Коефіцієнт покриття інвестицій
1. ФГ АФ «Базис»	0,855	1,171	0,171	0,493	0,959	1,571	1,975	0,853	0,756	0,887
2. ТОВ «Агроплант»	0,812	1,246	0,274	0,263	1,124	2,428	1,677	0,833	0,499	0,830
3. ТОВ «Уманьхімагро»	0,899	1,115	0,115	0,753	0,567	0,714	2,538	4,754	0,871	0,899
4. ТОВ «Берестівець»	0,947	1,064	0,065	0,405	0,952	2,156	1,701	0,945	0,872	0,946
5. ТОВ «НОВИЙ СВІТ-АГРО»	0,916	1,071	0,127	0,374	0,898	2,141	1,468	0,953	0,826	0,938
6. ДП АФ «БАЙС-АГРО»	0,750	1,337	0,337	0,804	0,509	0,491	2,882	0,729	0,707	0,750
7. ТОВ АФ «Текуча»	0,639	1,394	0,265	-0,264	4,315	1,676	3,268	0,607	0,502	0,645
8. КСП «Родниківка»	0,862	1,166	0,169	0,433	1,075	1,771	2,107	0,873	0,705	0,873
9. ТОВ «Агровіт»	0,366	3,322	0,472	-0,300	1,087	0,976	1,989	0,476	-0,053	0,366
10. ТОВ «АГРАРІЙ СВПП»	0,727	1,467	0,533	0,756	1,196	1,557	0,241	0,754	0,678	0,851
У середньому на 1 підприємство	0,777	1,435	0,253	0,372	1,268	1,548	1,985	1,178	0,636	0,799
У середньому по району	0,747	1,351	0,351	0,564	0,836	1,056	2,127	1,601	0,649	0,772

Джерело: розраховано на основі даних річних фінансових звітів підприємств за 2012–2016 рр.

Коефіцієнт обіговості всього капіталу по сільськогосподарських підприємствах Уманського району збільшився в динаміці протягом 2012–2016 рр., а також по 10 досліджуваних підприємствах і відповідає граничному значенню (більше 0,5).

Коефіцієнт обіговості оборотних активів в динаміці протягом 2012–2016 рр. збільшився і становить 1,084, тобто на 1 грн оборотних активів припадає 1,08 грн виторгу від реалізації продукції. Така тенденція спостерігається й у ТОВ «Новий Світ-Агро», ТОВ АФ «Текуча»,

ТОВ «Берестівець», ТОВ «Аграрій СВПП», КСП «Родниківка», ТОВ «Агроплант».

У підприємствах ФГ АФ «Базис», ДП АФ «Байс-Агро», ТОВ «Уманьхімагро», ТОВ «Агровіт» – значення цього показника в 2016 р. порівняно з 2012 р. знизилася.

За даними табл. 3 проаналізуємо показники рентабельності. Рентабельність відображає ефективність роботи підприємства, що націлене на отримання прибутку в короткостроковій перспективі (*Malik and Shpykuliak, 2006 p. 7*).

Таблиця 3. Аналіз показників рентабельності сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області, %

Підприємство	Рентабельність активів	Рентабельність продукції	Рентабельність продажів	Рентабельність власного капіталу
1. ФГ АФ «Базис»	9,218	31,541	23,726	10,689
2. ТОВ «Агроплант»	20,673	42,224	30,208	24,918
3. ТОВ «Уманьхімагро»	20,547	67,027	37,794	23,106
4. ТОВ «Берестівець»	21,383	56,927	36,228	30,329
5. ТОВ «НОВИЙ СВІТ-АГРО»	18,911	30,782	22,430	20,523
6. ДП АФ «БАЙС-АГРО»	10,571	46,300	28,452	17,413
7. ТОВ АФ «Текуча»	15,954	56,184	32,672	27,405
8. КСП «Родниківка»	7,313	42,394	31,095	12,532
9. ТОВ «Агровіт»	7,880	16,050	14,329	14,038
10. ТОВ «АГРАРІЙ СВПП»	9,275	29,836	21,667	17,189
У середньому на 1 підприємство	14,1725	41,9265	27,8601	19,8142
У середньому по району	8,613	26,588	21,423	17,947

Джерело: розраховано на основі даних річних фінансових звітів підприємств за 2012-2016 рр.

Дані табл. 3 свідчать про те, що лише два підприємства досліджуваної сукупності мають найвищі значення показників прибутковості. Зокрема, ТОВ «Уманьхімагро» лідирує за такими показниками як рентабельність продукції – 67% і рентабельність продажів – 38%; ТОВ «Берестівець» має найвищі значення рентабельності активів – 21% і рентабельності власного капіталу – 30%. Рентабельність активів показує, скільки одиниць чистого прибутку припадає на кожну гривню майна. Цей коефіцієнт повинний бути одним з основних робочих інструментів керівника в управлінні підприємством як найважливіший показник ефективності його діяльності він поєднує весь набір елементів, що описують різні сторони роботи підприємства. У цілому в сільськогосподарських підприємствах Уманського району рентабельність

активів збільшується в динаміці протягом аналізованого періоду.

Такі показники, як рентабельність власного капіталу, рентабельність продукції і рентабельність продажу в динаміці за період з 2012 по 2016 рр. по сільськогосподарських підприємствах Уманського району знизилися. Причинами їх зниження можна розглядати низьку ефективність залучення інвестицій у підприємство або абсолютну не вигідність вкладення інвестицій у нього, збільшення витрат на виробництво і реалізацію продукції, зниження загального обсягу продажів.

Показник капіталовіддачі по підприємствах Уманського району в 2016 р. порівняно з 2012 р. збільшився, а матеріаломісткість – знизилася, що свідчить про позитивну тенденцію щодо зміни показників (табл. 4).

Таблиця 4. Аналіз техніко-технологічних показників сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області

Підприємство	Коефіцієнт зношення основних засобів	Коефіцієнт придатності основних засобів	Коефіцієнт відновлення основних засобів	Коефіцієнт вибуття основних засобів	Капіталовіддача	Матеріаломісткість	Коефіцієнт реальної вартості майна	Операційні витрати на 1 грн реалізованої продукції
1. ФГ АФ «Базис»	0,311	0,678	0,255	0,022	2,253	0,492	0,654	0,763
2. ТОВ «Агроплант»	0,287	0,713	0,174	0	2,118	0,629	0,564	0,697
3. ТОВ «Уманьхімагро»	0,321	0,679	0,142	0,001	2,036	0,617	0,487	0,622
4. ТОВ «Берестівець»	0,383	0,831	0,213	0,002	1,562	0,570	0,916	0,638
5. ТОВ «НОВИЙ СВІТ-АГРО»	0,286	0,714	0,202	0,006	1,511	0,626	0,619	0,776
6. ДП АФ «БАЙС-АГРО»	0,618	0,382	0,025	0,003	2,486	0,607	0,250	0,715
7. ТОВ АФ «Текуча»	0,440	0,560	0,105	0,012	2,547	0,378	0,473	0,673
8. КСП «Родниківка»	0,716	0,284	0,116	0,002	3,460	0,563	0,581	0,689
9. ТОВ «Агровіт»	0,368	0,632	0,068	0	1,916	0,610	0,440	0,857
10. ТОВ «АГРАРІЙ СВПП»	0,283	0,717	0,143	0	1,445	0,600	0,678	0,783
У середньому на 1 підприємство	0,401	0,619	0,144	0,005	2,133	0,569	0,566	0,721
У середньому по району	0,389	0,611	0	0	2,068	0,566	0,487	0,786

Джерело: розраховано на основі даних річних фінансових звітів підприємств за 2012–2016 рр.

Коефіцієнт зношення основних засобів на таких підприємствах як ТОВ «Берестівець», ТОВ «Аграрій СВПП», ТОВ «Уманьхімагро», ФГ АФ «Базис», ТОВ «Новий Світ-Агро», ТОВ АФ «Текуча», ТОВ «Агроплант», ТОВ «Агровіт» відповідає граничному значенню протягом аналізованого періоду. У підприємстві ДП АФ «Байс-Агро» цей коефіцієнт збільшився протягом 2012–2016 рр. і становить 59% при нормі 50%, а в КСП «Родниківка» – 68%.

На основі розрахунків коефіцієнтів автономії, фінансової стійкості, фінансування, забезпеченості власними оборотними засобами, маневреності власного капіталу, ліквідності, рентабельності,

обіговості, фінансової залежності, концентрації власного та позиченого капіталу, забезпечення власними коштами, відновлення та вибуття основних засобів, капіталовіддачі, матеріаломісткості, зношення основних засобів, придатності основних засобів, коефіцієнт реальної вартості майна, операційних витрат на 1 грн реалізованої продукції оцінено фактичний стан економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області.

Так, за 25 коефіцієнтами обчислено комплексний показник економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області за 2012–2016 р. (табл. 5).

Таблиця 5. Комплексний показник економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області у 2012-2016 рр.

Підприємства	2012	2013	2014	2015	2016
1. ФГ АФ «Базис»	0,836	0,860	0,760	0,764	0,832
2. ТОВ «Агроплант»	0,856	0,808	0,656	0,840	0,868
3. ТОВ «Уманьхімагро»	0,812	0,835	0,785	0,696	0,796
4. ТОВ «Берестівець»	0,888	0,808	0,858	0,850	0,846
5. ТОВ «Новий Світ-Агро»	0,876	0,804	0,668	0,848	0,808
6. ДП АФ «БАЙС АГРО»	0,752	0,704	0,704	0,752	0,796
7. ТОВ АФ «Текуча»	0,796	0,760	0,844	0,548	0,740
8. КСП «Родниківка»	0,712	0,776	0,804	0,840	0,884
9. ТОВ «Агровіт»	0,632	0,496	0,660	0,604	0,393
10. ТОВ «АГРАРІЙ СВПП»	0,812	0,800	0,716	0,764	0,884
У середньому по району	0,916	0,828	0,824	0,760	0,824

Джерело: розраховано на основі даних річних фінансових звітів підприємств за 2012-2016 рр.

За результатами проведених розрахунків також визначену рейтингову оцінку стану економічної безпеки підприємств (табл. 6).

Таблиця 6. Рейтингова оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області в 2016 р.

Назва підприємства	2012 р.	2016 р.	Комплексний показник економічної безпеки	Рівень безпеки	Рейтинг підприємств
1. КСП «Родниківка»	0,712	0,884	0,884	Безпечний	1
2. ТОВ «АГРАРІЙ СВПП»	0,812	0,870	0,870	Безпечний	2
3. ТОВ «Агроплант»	0,856	0,868	0,868	Безпечний	3
4. ТОВ «Берестівець»	0,888	0,846	0,846	Безпечний	4
5. ФГ АФ «Базис»	0,836	0,832	0,832	Безпечний	5
6. ТОВ «Новий Світ-Агро»	0,876	0,808	0,808	Безпечний	6
7. ТОВ «Уманьхімагро»	0,812	0,796	0,796	Безпечний	7
8. ДП АФ «БАЙС АГРО»	0,752	0,796	0,796	Безпечний	8
9. ТОВ АФ «Текуча»	0,796	0,640	0,640	Достатньо безпечний	9
10. ТОВ «Агровіт»	0,632	0,393	0,393	Небезпечний	10
У середньому по району	0,916	0,824	х	х	х

Джерело: розроблено авторами.

У 2016 р. стан безпеки переважної більшості підприємств характеризувався як безпечний, у ТОВ АФ «Текуча» – як достатньо безпечний, а в ТОВ «Агровіт» як небезпечний. Лідером за рівнем економічної безпеки є КСП «Родниківка» з комплексним показником економічної безпеки 0,884. На низьке значення комплексного показника економічної безпеки ТОВ «Агровіт» вплинула низка показників, фактичне значення яких у 2016 р. було значно нижчим від граничних рівнів таких

коефіцієнтів, як коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнтів обіговості всього капіталу підприємства, коефіцієнт обіговості оборотних активів, коефіцієнт обіговості необоротних активів, коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами, коефіцієнт покриття інвестицій, коефіцієнт зношення основних засобів, коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт відновлення основних засобів, коефіцієнт вибуття основних засобів, коефіцієнт реальної вартості майна.

Таким чином, за результатами дослідження визначено необхідність удосконалення процесу формування належного рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

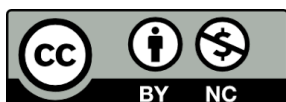
6. Висновки.

Ефективний подальший розвиток сільськогосподарських підприємств тісно пов'язаний з урахуванням причин і факторів, що спричиняють найбільш суттєвий вплив на стан їхньої економічної безпеки. При цьому стосовно зовнішніх причин і факторів наголошується на важливості врахування: положень інституційного середовища, прояву монополізму в окремих галузях АПК, можливих конфліктів з діловими партнерами, зниження купівельної спроможності споживачів, рейдерство, надзвичайний вплив погодних умов, військовий конфлікт. У свою чергу,

серед внутрішніх причин вагомістю врахування відзначається: належна організація господарських процесів, підвищення рівня кваліфікації персоналу, посилення маркетингової політики, підвищення інноваційного рівня всіх складових виробництва. Значний обсяг внутрішніх і зовнішніх загроз та небезпек зумовлюють необхідність подальших досліджень процесу формування належного стану економічної безпеки сільськогосподарських підприємств концептуальні засади підвищення дієвості формування якого базуються на задіяні всіх складових стійкого розвитку функціонального вдосконалення процесу формування стану економічної безпеки, можливостей гнучкого вибору інструментів і заходів щодо забезпечення економічної безпеки та методичного підходу до оцінки рівня економічної безпеки.

References

- Belkov, E., Hlovatskaia, N. and Lazarenko S. (1994), "Macro aspects of economic security. Factors, criteria, indicators", *Voprosy jekonomiki*, no. 12, pp. 25–35.
- Hrushko, V. I. and Koptiukh, O. H. (2010), "Contradictions of the modern financial system of Ukraine", *Vcheni zapysky Universytetu ekonomiky ta prava "KROK". Serii "Ekonomika"*, vol. 22, pp. 28–33.
- Hrybinenko, O. M. and Shahoian, S. M. (2017), "The essence and ways to ensure the economic security of the enterprise", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii Ekonomichni nauky*, no. 22, part 1, pp. 98–100.
- Korniienko, T. A. and Chvertko, L. A. (2016), "Enterprise competitiveness as a factor of economic security", *Vestnik Akademii znaniy*, no. 4, pp. 11–15.
- Kozlovskiy, A. V. and Mazur, H. F. (2017), "Modern measures to stimulate the development of agro-industrial production in Ukraine", *Ahrosvit*, no. 8, pp. 12–18.
- Ksenofontov, M. M. (2017), "Management of the state of "economic security" of agricultural enterprises in the context of resource constraints and diversification of agricultural production", *Podilskiy visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika*, no. 27, pp. 263–272.
- Malik, M. Y. and Shpykuliak, O. H. (2006), "The development of entrepreneurship in the agricultural sector", *Ekonomika APK*, no. 4, pp. 3–10.
- Ponomarenko, T. V. (2016), "Forecasting the probability of bankruptcy in the context of assessing the economic sustainability of the enterprise", *Ekonomichniy analiz*, no.3, pp. 6–11.
- Tarasenko, I. O. and Verhun, A. M. (2015), "The using a systematic approach to managing the financial security of an enterprise", *Naukovyi visnyk "Finansy, banky, investytsii"*, no. 2, pp. 160–168.
- Venhiuk, I. V. (2015), "The formation of the socio-economic security of the enterprise", *Ekonomichniy visnyk Donbasu*, no. 3 (33), pp. 226–230.
- Verhun, A. M., Savchenko, M. M. and Tarasenko, I. O. (2015) "Diagnostics of the level of financial and economic security of the enterprise", *International Scientific Journal*, no. 2, pp. 23–27.

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства — Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons "Attribution-NonCommercial 4.0 International" (CC BY-NC 4.0)